

Læringsverkstedets
Handlingsplan
mot mobbing i barnehagen

Vi får verdens viktigste verdier til å vokse

Innledning	4
Hva er mobbing i barnehagen?.....	5
Læringsverkstedets handlingsplan for forebygging av mobbing i barnehagen.....	6
Det er de voksne som har ansvaret.....	7
Voksne kan også mobbe eller opptre krenkende	8
Kommunikasjon i barnehagen.....	9
Hva gjør voksne til gode rollemodeller i barnehagen?.....	11
Aktive og anerkjennende voksne	11
Leken og ambisiøs	11
Raus og tydelig	11
Varme mennesker – faglig best.....	11
Barns egenverd	12
Sosial kompetanse.....	13
Leken er viktig for trivsel og vennsksrelasjoner.....	15
Foreldresamarbeid	16
Dette kan foreldre forvente fra Læringsverkstedets barnehager	16
Dette forventer barnehagen fra foreldrene.....	16
Litteratur	18
Vedlegg	18
Vedlegg 1 Rutine for forebygging av mobbing i barnehagen.....	19
Vedlegg 2 Tiltaksplan når mobbing skjer i barnehagen	20
Vedlegg 3 Referat fra møte dersom mobbing skjer i barnehagen.....	21
Vedlegg 4 Barnehagens psykososiale læringsmiljø, sjekkliste	22
Vedlegg 5 De voksnes relasjon til barna, sjekkliste	23
Vedlegg 6 Forslag til barnebøker.....	24
Vedlegg 7 Informasjon og materiell til barnehagens arbeid med forebygging av mobbing.....	25

Innledning

Barnehageloven sier at «Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap.» (Barnehageloven §1 Formål)

Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering. Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2017) påpeker at i barnehagen skal barna få oppleve seg selv som verdifulle, få venner og bidra til et sosialt fellesskap.

I følge FNs Barnekonvensjon har barn og unge rett til utvikling, medvirkning, ikke-diskriminering, omsorg, beskyttelse og selvrealisering. Alle barn og unge har rett til et oppvekst- og læringsmiljø uten mobbing. Mobbing svekker disse rettighetene.

De siste årene vært det vært et økt fokus på mobbing i barnehager. Bruk av ordet «mobbing» i forhold til barn under skolepliktig alder har møtt motstand, men er nå et innarbeidet begrep også i barnehagen. Forskningsrapporten «Hele barnet – hele løpet» (2015) fastslår at mobbing foregår i barnehagen. Samtidig viser det seg at barn som blir mobbet og utestengt fra lek opplever lite støtte fra de voksne i barnehagen.

«Mobbing av barn i barnehagen er handlinger fra voksne og/eller andre barn som krenker barnets opplevelse av å høre til og være en betydningsfull person for fellesskapet» (Lund, 2015)

Hva er mobbing i barnehagen?

Begrepet mobbing defineres på ulike måter. I følge Utdanningsdirektoratet (2016) dreier den generelle debatten i dag seg om innholdet i begrepet mobbing. Vi har valgt å forholde oss til følgende definisjon:

«Mobbing av barn i barnehagen er handlinger fra voksne og/eller andre barn som krenker barnets opplevelse av å høre til og være en betydningsfull person for fellesskapet» (Lund, 2015)

Med krenkelser mener vi ord eller handlinger begått av barn eller voksne, som oppleves som negative eller sårende av andre. Krenkende adferd er uavhengig av intensjonen bak.

Mobbing blant små barn forebygges ved at voksne er oppmerksomme på det enkelte barns trygghet, trivsel og samspill i barnegruppa.

- Mobbing/utestenging kan skje både synlig og usynlig.
- De negative handlingene kan komme fra både enkeltpersoner og/eller fra en gruppe.
- Den som blir mobbet og utestengt opplever seg underlegen og har vanskelig for å forsvare seg, det er en ubalanse i maktforholdet.

«Barnehagens indre kultur, relasjoner mellom menneskene og holdninger påvirker barnehagens læringsmiljø. Det gjør også forventningene som stilles til barn og barnehagen. Barn som blir mobbet og som mobber andre må derfor sees i forhold til de relasjonene og den sammenhengen de befinner seg i» (Lund et al.2015).

Økt fokus på utestenging og mobbing i barnehage vil kunne føre til at det er færre som mobber og blir mobbet. Barnehagen skal arbeide forebyggende mot mobbing med å arbeide med sosial kompetanse, vennskap og et godt psykososialt læringsmiljø. Personalet skal kunne se kjennetegn på ulike former for mobbing og iverksette tiltak når det er nødvendig. Rutine for forebygging av mobbing skal være kjent for alle ansatte, og dersom mobbing oppstår skal tiltaksplan iverksettes.

Læringsverkstedets handlingsplan for forebygging av mobbing i barnehagen

Handlingsplanen skal gi kunnskap om mobbing og sette fokus på forebyggende arbeid i barnehagen. Planen skal bidra til at mobbing avdekkes og sikre at barnehagen har rutiner for håndtering av mobbing. Planens vedlegg inneholder rutinebeskrivelser og dokumenter for videre arbeid i barnehagen. Dersom mobbing skjer skal tiltak tilpasses den enkelte mobbesaken i barnehagen.

Vi arbeider ut fra vår visjon «Vi får verdens viktigste verdier til å vokse». Barna er det viktigste vi har, og i våre barnehager skal hvert enkelt barn erfare og oppleve seg som verdifullt, respektert og anerkjent av andre barn og voksne.

Mobbing påvirker barnets opplevelse av seg selv, av andre, og av relasjoner. Daglig fokus på lekende læring, samspill og mestring skal gi barna grunnlag til å utvikle seg på en god måte i et fellesskap. Våre barnehager skal være et trygt og godt sted å være for alle barn. Planen skal bidra til at Læringsverkstedets barnehager har et godt psykososialt læringsmiljø som forebygger mobbing.

Vårt løfte til barna er
«Vi har hjerte for deg så du kan bli den beste utgaven av deg selv»,

og for å kunne innfri dette løftet har Læringsverkstedet
en nulltoleranse mot mobbing.

Handlingsplanen skal være et levende dokument. Det er barnehagens ledelse som er ansvarlig for at det arbeides systematisk og planmessig for å skape et godt og inkluderende miljø for alle barn.

Mobbing i barnehagen er i stor grad relatert til utestengelse fra lek. Lund m.fl. (2015) viser i sin rapport til at barn som blir utestengt fra lek gjerne er barn som mangler lekekompetanse, barn med dårlig språkkompetanse, og barn som blir oversett og negativt definert av de ansatte i barnehager. Fokus på lek, språk og relasjoner er dermed noe av det viktigste vi kan arbeide med i barnehagen for å forebygge mobbing.

«Arbeid mot mobbing handler først og fremst om den tydelige voksne med et varmt hjerte og et klart hode!» (Lund, 2014)

Det er de voksne som har ansvaret

«Arbeid mot mobbing handler først og fremst om den tydelige voksne med et varmt hjerte og et klart hode!» (Lund, 2014)

Det er alltid de voksne som har ansvaret for relasjonene i barnehagen. De er ansvarlige for at alle barn opplever at de er viktige, at de blir sett og hørt og at de får være med i lek. De voksne har et stort ansvar i barnehagens forebyggende arbeid mot mobbing. Det viktigste for å forebygge og oppdage mobbing er å ha medarbeidere som våger å se mobbingen som foregår.

Rammeplanen fastslår at personalet **skal**:

- støtte barn i å sette egne grenser, respektere andres grenser og finne løsninger i konfliktsituasjoner
- forebygge og stoppe diskriminering, mobbing og krenkelser og hindre uheldige samspillsmønstre

Barn er avhengig av å ha voksne som er tilstede og er observante. Personalet må reflektere rundt mobbing i barnehagen og tema må være på dagsorden jevnlig. Refleksjon rundt de voksnes tilstedeværelse og organisering av barnehagedagen er viktig.

«Det er alltid voksnes ansvar å ta mobbing på alvor, gi støtte og veiledning slik at barn opplever tilhørighet og får være en del av leken og fellesskapet.» (Lund, 2015)

Små barn som har en begynnende mobbeatferd har økt risiko for å fortsette med dette videre i livet. Voksne har ansvar for å lede barn inn på gode spor og de voksnes holdning til mobbing har svært stor betydning.

De voksne skal støtte og styrke barna som blir utsatt for mobbing, men de skal også ivareta barna som mobber og utfører negative handlinger. Disse barna skal også inkluderes og hjelpes inn i fellesskapet, få venner, være venn, leke og delta i aktiviteter på lik linje med andre barn. Det er de voksne som har ansvar for at mobbingen ikke fører til utestenging og stigmatisering av barn som har utført de negative handlingene.

Aktiv deltakelse i barns lek og hverdag vil gi innblikk i barnas verden, og fokuset flyttes fra å være kontrollerende til å bli en observerende deltaker. Mobbing i barnehagen stoppes av aktivt deltakende og tilstedeværende voksne som griper inn.

"For å leve opp til våre ambisjoner i visjonen har vi tre kvalitetsstandarder i Læringsverkstedet:

TRYGGHET – VARME MENNESKER – FAGLIG BEST.

Gode barnehager drives av mennesker med varme hjerter og klare hoder."

(Læringsverkstedets Verdiplattform)

Voksne kan også mobbe eller opptre krenkende

Voksnes holdninger, kunnskaper og ferdigheter til å møte og forstå barn har stor betydning. Barns opplevelse av hvordan de blir møtt, sett og respektert av sine omgivelser har betydning, både i et her-og-nå-perspektiv og et framtidsperspektiv.

Voksne kan også bidra til å mobbe barn gjennom væremåte, ord og handlinger. Kunnskap og bevissthet rundt egen væremåte og rollemodellfunksjon er viktig. Barn kan oppleve forskjellsbehandling i måten den voksne møter dem på, snakker med dem og inkluderer dem i aktiviteter. Barn skjønner raskt når noen foretrekkes framfor andre. Bruk av ord, kallenavn eller å kalle barn dumme ting er eksempler på verbal mobbing. Bruk av ironi eller latterliggjøring skader barns selvbilde og kan gjøre barnehagedagen utrygg og utrivelig for den enkelte. Det kan også være svært ødeleggende for miljøet i gruppa som helhet.

Måten vi velger å snakke med og til barn på, har derfor stor betydning for hvordan de oppfatter seg selv i samspill med sine omgivelser. Dette er erfaringer som de tar med seg og bruker i den videre formingen av sitt eget bilde av seg selv.

«Barn ser, hører og legger merke til mer enn voksne av og til regner med. Personalet må derfor være spesielt bevisst på hva de sier, og hvordan de snakker til hverandre og sammen når barn er i nærheten. Gode rollemodeller snakker ikke nedsettende til eller om andre, verken barn, foreldre eller kollegaer. De praktiserer empatisk væremåte.» (Utdanningsdirektoratet, 2012)

Kommunikasjon i barnehagen

I all kommunikasjon er det viktig å huske på at vi kommuniserer både verbalt og ved bruk av kroppsspråk. De yngste barna i barnehagen og barn som ikke har et godt verbalt språk, kommuniserer og forstår mye gjennom aktiv bruk av kroppsspråk og mimikk. Voksne i barnehagen må være oppmerksom på kommunikasjonssignalene til barna slik at vi ikke bidrar til krenking av barn.

«Å bli møtt med forståelse når en uttrykker egne intensjoner, enten verbalt eller med kroppsspråk, er en viktig forutsetning for individers selvfølelse, mentale helse og samhandling med andre.»
(Utdanningsdirektoratet, 2012)

Mangelfull verbal kommunikasjon kan føre til konflikter. Å arbeide aktivt og systematisk med språk i barnehagen er derfor en god strategi for å skape relasjoner og oppnå smidig og positivt samspill mellom barna i samvær og lek. Gode språklige ferdigheter bidrar til bedre konfliktløsning og er en viktig inngang til å bli en populær lekepartner.

Barnet kommuniserer og forteller noe med sin handling. Det er viktig å søke etter årsaken til barnets handling og adferd, og hva som kan være opprettholdende faktorer som bidrar til at de uønskede handlingene gjentas. Barnehagen må ut i fra dette vurdere tiltak som kan ivareta både den/de som mobber og den/de som blir mobbet. Personalet i barnehagen må jobbe systematisk og tett på.

Gjennom aktiv deltakelse kan de ansatte synliggjøre alle barn og deres sterke sider. De voksne som setter positivt fokus med å fremsnakke enkeltbarn fremmer barns status i gruppen. Det er viktig å se etter det som er bra med det enkelte barnet og se etter suksesser. Alle er ulike, og det er positivt med et mangfold. Dette må kommuniseres av de voksne. Alle er gode i noe, men ingen er gode i alt.

De gode voksne arbeider bevisst med språkstimulering gjennom hele dagen – i lek, stell, garderobe og under et godt måltid. Fokus på dialog og samspill er viktig for barnas språkutvikling. Bruk av åpne spørsmål i samtale med barna, samtidig som man er aktivt lyttende, bidrar til at barna føler seg sett, hørt og inkludert.

Hva gjør voksne til gode rollemodeller i barnehagen?

De voksne har ansvar for å skape en trygg og god arena for lek og læring i barnehagen der det er lov å prøve og feile uten å bli behandlet på en dårlig måte.

Aktive og anerkjennende voksne

I Læringsverkstedet har vi aktive voksne som ser hvert enkelt barn, tar seg tid til å lytte, bryr seg og gir omsorg. Våre medarbeidere er genuint interessert i barn og barnekulturen. De er bevisste formidlere av våre verdier, holdninger og kunnskap i møte med det enkelte barn og barn i grupper. Alle barna skal bli møtt med anerkjennelse og en opplevelse av å bli tatt på alvor.

Leken og ambisiøs

Læringsverkstedets verdier Leken og ambisiøs, skal kjennetegne de voksne i våre barnehager: Vi skal by på oss selv og har det moro. Samtidig skal vi ha klare mål for leken, og kraft til å nå målene. Våre medarbeidere skal ha kompetanse om lek, være bevisst sin voksenrolle og opptre slik at det alltid er barna og deres lek som er i fokus. De skal til enhver tid være tilstede, observere og vurdere behovet for egen deltagelse. Aktive voksne skal noen ganger delta i barnas lek, mens andre ganger skal de ha en tilbaketrukket rolle. Personalet skal være ambisiøs og ha høye krav i forhold til leketilbudet vi gir barna.

Raus og tydelig

Rause og tydelige medarbeidere er en viktig forutsetning for å skape et varmt og inkluderende sosialt miljø hvor barna er aktive deltakere. Som gode rollemodeller skal våre medarbeidere også legge til rette for at barn får utvikle sosial kompetanse, erfare og lære gode relasjoner. Personalet skal være tydelig i forhold til grenser og hva som ansees som akseptabel adferd relatert til nulltoleranse mot mobbing.

Varme mennesker – faglig best

God relasjonskompetanse og refleksjon rundt egen relasjon til barna er viktig. Voksne som er anerkjennende, tydelige og bevisst sine handlinger er gode rollemodeller. De bidrar til at barna får tro på seg selv, og rom til å vokse og utvikle seg til å bli den beste utgaven av seg selv. Et nært og godt samspill er fundamentet for å kunne formidle verdier og holdninger til det enkelte barn og til barn i grupper. Arbeidet som gjøres må ha en faglig forankring, og personalet må ha kompetanse om barns utvikling og hva som bidrar til et godt og utviklende læringsmiljø for barn.

Barns egenverd

I Læringsverkstedet er barns egenverd kjernen og utgangspunktet for vårt pedagogiske arbeid. Barns egenverd handler om det enkeltes barns selvfølelse og hvordan barn blir sett og møtt som unike mennesker. Barns egenverd handler ikke om prestasjon, egenskaper eller status, men om hvordan barnet opplever seg selv og hva det føler om seg selv.

Barna må bli kjent med og lære sosiale normer og regler som kjennetegner fellesskapet de er en del av.

De må få øve på, for eksempel:

- å dele
- vente på tur
- ta initiativ
- bli kjent med og lære å mestre sine følelser og reaksjoner.

Sosial kompetanse

En av barnehagens viktigste oppgaver er å hjelpe barn å utvikle gode holdninger, tilegne seg ferdigheter og få kunnskap om seg selv og andre. Dette er grunnlaget for god samhandling og utvikling av sosial kompetanse. De voksne må lære barna gode mestringsstrategier, og støtte barna når relasjoner utfordres. Barna trenger voksne som hjelper dem med å regulere og korrigere adferd slik at ikke innagerende- eller utagerende adferd blir et mønster.

«Kunnskap og kompetanse, ferdigheter og holdninger utvikles i samspill med andre, i sosiale, meningsfulle felleskap hvor barn har mulighet til å uttrykke seg. Leken er barns grunnleggende læringsform og skal ha en fremtredende plass i barnehagen.» (Meld. St. 19 (2015-2016) Tid for lek og læring s.7)

Rammeplanen tydeliggjør sosial kompetanse som en omfattende og svært viktig del av barnehagens innhold og oppgaver. Læringsverkstedet har utviklet Hjerteprogrammet, som et verktøy for barnehagens arbeid med sosial kompetanse innen kategoriene JEG, DU og VI. Alle områdene er viktige i arbeidet med forebyggende mobbing. Hjerteprogrammet er selve hjertet i Læringsverkstedet og skal styrke barn og voksnes følelse av egenverd og evne til sosialt samspill med andre. Fokus på utvikling av evne til omsorg, empati, forståelse og toleranse er viktig siden dette grunnlaget formes i barneårene. Vi er opptatt av at hvert barn skal høre, oppleve og erfare at de er verdifulle hver eneste dag.

Leken er viktig for trivsel og vennskspsrelasjoner

Lek og vennskspsrelasjoner er viktig for barns trivsel og forebygger mobbing i barnehagen (Lund et al. 2015). For å forstå mobbing i barnehagen, og iverksette tiltak i det forebyggende arbeidet, må personalet ha kunnskap om lek og vennskap.

Lek og vennskap, og opplevelsen av å være en del av et fellesskap er viktig for alle barn. Vennskspsforhold kan være en beskyttende faktor i forhold til mobbing, og det er derfor viktig å ha fokus på lek og vennerelasjoner. Barns adferd kan være medvirkende til om de blir valgt eller ikke valgt til lek.

Et av barndommens særpreg er samspill i lek, der initiativ, fantasi og engasjement kan finne sted. Leken skal ha en framtreddende plass i barnehagen fordi den har en særlig egenverdi og er en viktig del av barnekulturen. Et trygt og inkluderende miljø i barnehagen er grunnleggende for at barn utfolder seg i lek.

I Læringsverkstedet er lek selve grunnstammen i alle aktiviteter. De voksne må tilrettelegge for både barnas frie lek og voksenstyrt lek og aktivitet. All læring i barnehagen skal ha en lekens tilnærming, og personalet må stimulere til et allsidig og godt lekemiljø. De voksne i barnehagen må hjelpe barna til å etablere nye vennerelasjoner og bevare gryende eller etablert vennskap.

«Vennskap bidrar til en følelse av deltakelse og fellesskap som igjen bidrar til positiv selvfølelse. Å tilhøre en gruppe gir barn trygghet og sosial tilknytning. Opplevelser sammen med andre barn kan være veien inn i nye vennskap. Å etablere vennskap og opprettholde dem er en viktig faktor i sosialiseringssprosessen og en forebyggende faktor mot uheldig og negativ utvikling.»
(Utdanningdirektoratet, 2012)

Foreldresamarbeid

Læringsverkstedet gir et løfte til foreldre i våre barnehager: «Vårt mål er å skape en sosial læringsarena som setter gode spor». Barnehagen ønsker et nært samarbeid og god dialog med foreldre, preget av åpenhet og likeverd.

Dersom barnehagen får mistanke om at det forekommer utestenging og mobbing i barnehagen skal foreldrene involveres. Det er også viktig at foreldre melder fra til barnehagen dersom de opplever utestengelse og mobbing av barn.

Dersom foreldre mistenker eller kjenner til mistrivsel eller mobbing i barnehagen oppfordrer vi foreldre til å ta kontakt og informere pedagogisk leder eller styrer i barnehagen.

Barnehagen og barnets hjem har et felles ansvar for å forebygge mobbing. Det må være en lav terskel for å melde fra til barnehagen dersom foreldre opplever endret adferd eller mistrivsel hos barnet.

Dette kan foreldre forvente fra Læringsverkstedets barnehager:

- Foreldrene får informasjon om hvordan barnehagen arbeider for å forebygge mobbing.
- Mobbing og vennskap blir tatt opp i foreldre-samtalene.
- Foreldrene blir møtt og tatt på alvor dersom foreldrene melder fra om bekymring.
- Barnehagen tar kontakt samme dag dersom personalet opplever at ditt barn har blitt utsatt for, eller har forårsaket en uønsket hendelse.
- Barnehagen tar kontakt dersom atferden til barnet vekker bekymring.
- Foreldrene skal oppleve å bli sett, hørt og inkludert i barnehages arbeid.
- Barnehagen setter i gang prosedyren om mobbing/utestenging skjer, og at det blir skrevet referat fra møtene.
- Taushetsplikten overholdes.

Dette forventer barnehagen fra foreldrene:

- Foreldre kontakter pedagogisk leder eller styrer og ber om en samtale for å snakke om deres uro. Det samme gjelder om foreldre er urolig for at deres barn har en atferd som kan påvirke samspillet med andre barn negativt.
- Foreldre melder fra om man opplever at andres barn blir mobbet/krenket.
- Foreldre er varsomme med hva som blir sagt mens barna hører på, foreldre er viktige rollemodeller.
- Foreldre snakker positivt hjemme om barnehagen, de ansatte, de andre barna i barnehagen og deres foreldre.

Litteratur

Lov om barnehager (2005) (*Barnehageloven*).

Kunnskapsdepartementet (2017) *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*

Lund, I (2014) «De er jo bare barn» *Om barnehage og mobbing*

Lund, I., Godtfredsen, M., Helgeland, A., Nome, D. Ø., Kovac, B. V., & Cameron, D. L. (2015). *Hele barnet hele løpet: Mobbing i barnehagen: Forskningsrapport 2015.*

Læringsverkstedet (2016) Verdiplattformen

Læringsverkstedet (2016) Vår pedagogikk, veileder for vårt pedagogiske konsept

Utdanningsdirektoratet (2012) *Barns trivsel - voksnes ansvar: Forebyggende arbeid mot mobbing i barnehagen.*

Vedlegg

Vedlegg 1: Rutine for forebygging av mobbing i barnehagen

Vedlegg 2: Tiltaksplan når mobbing skjer i barnehagen

Vedlegg 3: Referat fra møte dersom mobbing skjer i barnehagen

Vedlegg 4: Barnehagens psykososiale læringsmiljø, sjekkliste

Vedlegg 5: De voksnes relasjon til barna, sjekkliste

Vedlegg 6: Forslag til barnebøker

Vedlegg 7: Informasjon og materiell til barnehagens arbeid med forebygging av mobbing

Vedlegg 1
Handlingsplan mot mobbing i barnehagen

**RUTINE FOR FOREBYGGING AV
MOBBING I BARNEHAGEN**

Tiltak	Ansvar	Dato
Barnehagen gjennomgår handlingsplanen, drøfter og dokumenterer planens betydning for barnehagens innhold og hvordan den skal implementeres og inngå som del av det daglige arbeidet.	Styrer	Ved barnehagestart
Opplæring og informasjon til alle nyansatte om Læringsverkstedets «Handlingsplan mot mobbing i barnehagen».	Styrer/ ped.leder	Ved ansettelse
Personalet arbeider i tråd med Læringsverkstedets visjon og verdier.	Styrer	Hvert kvartal
Barn og foreldre informeres om vår handlingsplan mot mobbing i barnehagen.	Styrer	Årlig
Barnehagen vurderer det psykososiale læringsmiljøet (sjekkliste).	Styrer	Årlig
Personalet vurderer relasjonen til barna (sjekkliste).	Styrer / Alle	Årlig
Barnehagen jobber systematisk med Hjerterprogrammet, slik at dette er synlig i barnehagens praksis. Barnehagen evaluerer arbeidet jevnlig.	Styrer/ ped.leder Alle	Hvert kvartal
Personalet har et bevisst fokus på og kunnskap om betydningen av egen væremåte og samarbeidsklimaet i personalgruppa.	Styrer	Kontinuerlig
Personalet i barnehagen arbeider i tråd med Læringsverkstedets kvalitetsstandarder. Arbeidet evalueres jevnlig.	Styrer/ ped.leder	Hver dag Hvert kvartal
Barnehagen har gode rutiner for oppfølging av barns trivsel og utvikling.	Ped.leder / Styrer	Jevnlig
Foreldrene involveres og deltar i arbeidet om forebygging av mobbing i barnehagen. Dette er tema på foreldremøter, møte i samarbeidsutvalget og på foreldresamtaler etc.	Styrer Ped.leder	Kontinuerlig 1 gang i halvåret

Vedlegg 2
Handlingsplan mot mobbing i barnehagen

TILTAKSPLAN DERSOM MOBBING SKJER I BARNEHAGEN

- Det skal gripes inn og tiltak skal igangsettes umiddelbart straks mobbing avdekkes.
- Det skal skrives referat fra alle møter.

Avviksmelding gis til styrer	Tiltak	Ansvar	Gjennomført Sign. og dato
Personalet Dersom mobbing er oppdaget skal ped.leder og styrer informeres. Den som har observert mobbing skal beskrive så konkret som mulig.		Den som oppdager mobbingen	
De ansatte på avd. (evt. hele barnehagen) informeres.		Ped.leder på sin gruppe. Styrer har overordnet ansvar	
Personalet vurderer hva som er årsak til hendelsen og hva som bidrar til de uønskede hendelsene (evt. gjentas).		Ped.leder	
Tiltak settes i gang ut i fra refleksjon i personalgruppen rundt hva som er årsak. Tiltaksplaner lages både for mobber og den som blir mobbet.		Ped.leder	
Vurdere behov for bistand fra andre.		Ped.leder / styrer	
Barna Snakk med de aktuelle barna om det som har skjedd.		Pedagogisk leder er ansvarlig på sin avdeling. Styrer er overordnet ansvarlig.	
Be barna komme med forslag til hva som kan gjøres med situasjonen.		Ped.leder	
Sammenfatt barnas forslag med det personalet har kommet frem til.		Ped.leder	
Foresatte • Informere foreldrene. • Foresatte til den som blir mobbet og til den/de som mobber innkalles til et møte der de blir informert og tatt med på råd. (Situasjonsavhengig)		Pedagogisk leder på aktuell avdeling. Styrer er overordnet ansvarlig.	
Evaluering Evaluer etter 1 mnd. • Samtale med barna. • Skriftlig informasjon eller samtale med foreldrene. • Eventuelt videre tiltak. Ny evaluering etter 3 mnd., evt. videre tiltak.		Pedagogisk leder på aktuell avdeling. Styrer er overordnet ansvarlig.	

Vedlegg 3
Handlingsplan mot mobbing i barnehagen

**REFERAT FRA MØTE
DERSOM MOBBING SKJER I BARNEHAGEN**

Dato:
Tilstede på møtet var:
Dato for oppfølgingsmøte:

Skjemaet skal oppbevares i barnets mappe (evt. kopi til foreldre).

Saksbeskrivelse	Tiltak	Ansvar

underskrift ansatt	underskrift ansatt
underskrift foreldre	underskrift foreldre

Vedlegg 4
Handlingsplan mot mobbing i barnehagen

**BARNEHAGENS PSYKOSOSIALE LÆRINGSMILJØ,
SJEKKLISTE**

Brukes som egenrefleksjon og videre refleksjon i personalgruppen

Spørsmål	Egen refleksjon
Er barnehagens leke- og læringsmiljø preget av gjensidig omsorg, anerkjennelse og varme, eller preges det av mye erting og kritiske kommentarer til og om hverandre?	
Er barnehagens miljø i hovedsak inkluderende, eller preges det ofte av at barn ekskluderes?	
Er samspillet barna imellom preget av sosiale hierarkier, eller av likeverdighet av hvem som bestemmer og hvem som får være i lek og gruppeaktiviteter?	
Har barnehagen en trygg og god tone preget av humor, spontanitet og glede over hverandres mestring, eller er miljøet preget av prestasjonskrav og konkurrerende holdninger mellom barna?	
Hvordan preges hverdagen til barna av lekende læring, samspill og mestring?	
Har vår barnehage et stimulerende leke- og læringsmiljø med tilstedeværende voksne som støtter og videreutvikler barnas lek ved behov?	
Har alle barna lekekompetanse?	
Har alle barna en venn?	
Har barna erfaring i å mestre uenighet og konflikter seg i mellom?	
Trives barna i vår barnehage?	

Vi får verdens viktigste verdier til å vokse

Vedlegg 5
Handlingsplan mot mobbing i barnehagen

**DE VOKSNES RELASJONER TIL BARNA,
SJEKKLISTE**

Brukes som egenrefleksjon og videre refleksjon i personalgruppen

Spørsmål	Egen refleksjon
Er jeg anerkjennende og støttende i forhold til <i>alle</i> barnas initiativ?	
Er mitt samspill med barna preget av dialog med åpne spørsmål, eller er det mer beskjeder og kontroll mot enkelte av barna?	
Ser jeg alle barn, eller er det noen som blir oversett?	
Er det noen barn i barnehagen som etter de slutter i barnehagen vil si at jeg ikke likte de?	
Er det noen barn jeg stadig gir positiv oppmerksomhet, mens andre i hovedsak får mer negativ oppmerksomhet?	
Er det lettere å tro på bestemte barns forklaringer i konflikter enn andres?	
Griper jeg inn og veileder i konflikter/utestenging, eller er det noen ganger jeg bare overser det?	
Tar jeg kontakt med <i>alle</i> barna, eller er det noen jeg alltid velger / unngår?	
Har jeg større tålmodighet med enkelte barn enn andre?	
Er <i>jeg</i> bevisst forskjellen på humor og ironi?	
Er jeg en god rollemodell for barna?	

Vi får verdens viktigste verdier til å vokse

Vedlegg 6
Handlingsplan mot mobbing i barnehagen

FORSLAG TIL BARNEBØKER

Boktittel	Forfatter
Mathias er alene	Ingrid Lund
Odd er et egg	Lisa Aisato
Fugl	Lisa Aisato
Kunsten å møte en bjørn	Camilla Otterlei
Albert og udyret	Gunilla Bergstrøm
Hvem kan redde Albert Åberg?	Gunilla Bergstrøm
Fremmed	Kaia, Bendik og Trond Brønne / Per Dybvig
Når to er sinte på hverandre	Tor Åge Bringsværd
Jeg har følelser	Hunter / Porter
Venner	Brenne / Dybvig
Kråka som hadde høydeskrekk	H.K Rohde
Engletroll	Janne Nerheim
Wilbur – den gule katten	Gry Kappel Jensen
Supervenner	Fiona Rempt
Brune	Håkon Øvrås
Krokodilletyven	Taran Bjørnstad / Christoffer Grav
Slutt å erte!	Emma Chichester Clark
Rikki	Guido van Genechten
Piggtråd-Pelle	Stefan Ljungqvist / Johan Egerkrans
Gleding!	Siri F. Abrahamsen
Feiling!	Siri F. Abrahamsen

Vedlegg 7
Handlingsplan mot mobbing i barnehagen

**INFORMASJON OG MATERIELL TIL
BARNEHAGENS ARBEID MED FOREBYGGING AV MOBBING**

Regjeringen

- Partnerskap mot mobbing: Sammen for et inkluderende lærings- og oppvekstmiljø 2016-2020
<https://www.regjeringen.no/contentassets/95ef678cc8c7454fb45e3f57826dd461/partnerskapmotmobbing.pdf>
- FNs barnekonvensjon**
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/fns-barnekonvensjon/id88078/>

Kunnskapsdepartementet

- Barnehageloven. (2005). *Lov om barnehager (barnehageloven)*.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>
- Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2017)**
Lenke ikke tilgjengelig pr.09.03.2017

Utdanningsdirektoratet

- Mobbing (informasjon til barn, foreldre og ansatte)
<https://www.udir.no/nullmobbing/>
- Barns trivsel – voksnes ansvar (Veileder, finnes på flere språk)
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan/barnehagens-innhold/trivsel/trivselsveileder/>
- Barns trivsel i barnehagen (informasjon, støttmateriell, filmer)
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan/barnehagens-innhold/trivsel/>
- Hva vet vi om mobbing i barnehagen? (Kort artikkel)
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan/barnehagens-innhold/trivsel/hva-vet-vi-om-mobbing-i-barnehagen/>
- Nullmobbing - Informasjon til barn, unge og foreldre om mobbing og rettigheter
<http://www.udir.no/nullmobbing/>

Læringsmiljøseneteret, Universitetet i Stavanger

- Hjemmeside til Læringsmiljøseneteret
<http://laringsmiljosenteret.uis.no/barnehage/>
- På leit etter læringsmiljøet i barnehagen (Synteserapport utarbeidet på oppdrag av Udir)
<http://laringsmiljosenteret.uis.no/barnehage/aktuelt/pa-leit-etter-laringsmiljoet-i-barnehagen-article100134-13029.html>
- Mobbing i barnehagen: Hva kan foreldre og ansatte gjøre? (artikkel)
<http://laringsmiljosenteret.uis.no/barnehage/mobbing-i-barnehagen/mobbing-i-barnehagen-hva-kan-foreldre-og-ansatte-gjoere-article80989-14852.html>

Foreldreutvalget for barnehager (FUB)

- Mobbing i barnehagen (informasjon og materiell)
<http://www.fubhg.no/mobbing-i-barnehagen.281498.no.html>
- Hele barnet hele løpet: Mobbing i barnehagen
<http://www.forebygging.no/Global/mobbing%20i%20barnehagen%20rapport.pdf>

Unicef

- Mobbing angår alle (informasjon og materiell)
<https://www.unicef.no/denene/kategori/mobbing-angar-alle>

Sjumilssteget – Barnekonvensjonen i praksis

- <http://www.sjumilssteget.no/>

Lund, I., Godtfredsen, M., Helgeland, A., Nome, D. Ø., Kovac, B. V., & Cameron, D. L.

- Hele barnet hele løpet: Mobbing i barnehagen: Forskningsrapport 2015.
<http://www.forebygging.no/Global/mobbing%20i%20barnehagen%20rapport.pdf>

Vi får verdens viktigste verdier til å vokse

Læringsverkstedet
BARNEHAGER